

1 Literatuurlijst

- American Psychiatric Association (2001), *Diagnostic And Statistical Manual Of Mental Disorders*, 4e druk, Thorn: Ef & Ef
- Beemen van, L. (1995), *Ontwikkelingspsychologie*, Groningen: Wolters-Noordhoff BV
- Bruin de, C. (2007), *Geef me de 5, Een praktisch houvast bij de opvoeding en begeleiding van kinderen met autisme*, 6^e druk, Doetinchem: MEE Oost Gelderland
- Cladder, J.M., Nijhoff-Huijsse, M., Mulder, G. (2005), *Gedragstherapie met kinderen en jeugdigen*, 6^e druk, Amsterdam: Harcourt Assessment BV
- Clijsen, A., Leenders, Y. (2006), *Leerlingen met autisme in het voortgezet onderwijs, een praktische gids voor docenten, mentoren en zorgcoördinatoren*, Utrecht: Landelijk netwerk autisme
- Delfos, M.F. (2002), *Een vreemde wereld, over autisme, het syndroom van Asperger en PDD-NOS. Voor ouders, partners, hulpverleners, en de mens zelf*, 3^e druk, Amsterdam: uitgeverij SWP
- Kohnstamm, R. (2002), *Kleine ontwikkelingspsychologie I, het jonge kind*, 5^e druk, Houten, Bohn Stafleu Vn Loghum
- Roediger, H.L., Capalde, E.D., Paris, S.G., Polivy, J., Herman, C.P. (2003), *Psychologie, een inleiding*, Gent: Academia Press
- Verhulst, F.C. (2006), *Kinder- en Jeugdpsychiatrie, leerboek*, Assen: van Gorcum BV
- Welzen van, I., Chorus-Reintjes, M. (2002), *Voorlezen gaat zo, tips en ervaringen uit de praktijk van peuterspeelzalen, kinderdagverblijven en gastoudergezinnen*, Utrecht: NIZW Uitgeverij
- Delfos, M., *Het socioschema als verklaringsmodel*, (2 September 2008)
<http://www.mdelfos.nl/2002-wta-socioschema.pdf>
- Jessurun, J.H., Eindhovense Asperger Homepage, (30 Januari 2008)
home.iae.nl/users/jhjess/asperger/
- Mark, I., *Orthopedagogische praktijk voor autisme*, (30 Januari 2008)
www.autismespectrum.nl/
- Nederlandse vereniging voor Autisme, (30 Januari 2008) www.autisme-nva.nl/

OPDC zuid oost drenthe, (2 September 2008) www.opdc-zodrenthe.nl/pdd-nos.htm

Pauw-Voets de, J.P.M., (2 September 2008) www.orthopedagogiek.com/pdd-nos.htm,

2 Brief enquête

Beste pedagogisch medewerker,

Ik ben Mare van Veen en ik zit in het laatste jaar van mijn opleiding pedagogiek, het afgelopen jaar heb ik stage gelopen op het MKD in Rijssen. Na mijn leerzame jaar wil ik mijn studie afronden met een scriptie. Als onderwerp heb ik gekozen voor de sociale ontwikkeling van kinderen met ASS (of vermoedens van) en op welke manier professionals dit met behulp van spel materiaal stimuleren.

Om een goed beeld te krijgen van hoe er op de verschillende MKD groepen binnen Trias aan wordt gewerkt heb ik een enquête opgesteld. Ik zou het erg prettig vinden als er per groep door minimaal 2 pedagogisch medewerker een enquête ingevuld wordt. Deze zal ongeveer een kwartier in beslag nemen. Op deze manier verwacht ik een goed beeld te krijgen van de verschillende groepen en kan ik het goed in kaart brengen. Daarnaast heb ik een literatuurstudie gedaan om de theoretische visie met de praktijk te kunnen vergelijken. Hier zal ik advies over uitbrengen en die ik ook graag met jullie wil delen.

Voor vragen kan je mij altijd bellen (...) of een e-mail sturen (...).

Alvast bedankt!

Met vriendelijke groet,

Mare van Veen

3 Enquête

Naam:

Locatie:.....

Jaren werkervaring op het MKD:

Vraag 1. Hoeveel kinderen bezoeken de groep? (Hiermee bedoel ik alle kinderen die de groep bezoeken, dus ook als ze bijvoorbeeld maar 1 dag per week komen)

..... kinderen

Vraag 2. Hoeveel kinderen op de groep hebben ASS of vermoedens van ASS?

..... kinderen met de diagnose ASS

..... kinderen met vermoedens van ASS

Vraag 3. Wat is de gemiddelde leeftijd van de kinderen met ASS of vermoedens van ASS op de groep?

..... jaar

Vraag 4. Wordt er op de groep gewerkt met het competentiemodel?

☐ Ja

☐ Nee

Vraag 5. Hoe werk jij op de groep het liefst aan de sociale ontwikkeling? Denk hierbij bijvoorbeeld aan benoemen, voordoen en na laten doen, inseinen, enz.

1.

2.

3.

4.

5.

Vraag 6. Welk spelmateriaal is er op het MKD aanwezig om de sociale ontwikkeling te stimuleren? Meerdere antwoorden mogelijk.

- ☐ voorleesboeken
- ☐ poppenkast met poppenkastpoppen
- ☐ gezelschapsspelletjes
- ☐ doos voor gevoelens
- ☐ T.O.M. trainingsmateriaal
- ☐ anders:

Vraag 7. Kun je aangeven welk onderstaand spelmateriaal gebruikt wordt en hoe vaak?

	dagelijks	wekelijks	maandelijks	jaarlijks	nooit
☐ voorleesboeken	☐	☐	☐	☐	☐
☐ poppenkast	☐	☐	☐	☐	☐
☐ spelletjes	☐	☐	☐	☐	☐
☐ doos voor gevoelens	☐	☐	☐	☐	☐
☐ T.O.M. Trainingsmat	☐	☐	☐	☐	☐
☐ anders	☐	☐	☐	☐	☐

Vraag 8. Kun je aangeven welke (op de sociale ontwikkeling gerichte) voorleesboeken vaak voorgelezen worden.

1.
2.
3.

Vraag 9. Worden de verhalen die voorgelezen worden ook nabesproken? Zo ja, leg uit op wat voor manier. Meerdere antwoorden mogelijk.

- ☐ Ja, namelijk door kort in te gaan op wat er in het verhaal gebeurde
- ☐ Ja, namelijk door uitgebreid stil te staan bij wat er in het verhaal gebeurde en hier andere dingen (zoals foto's en voorwerpen) bij te betrekken

- ☐ Ja, namelijk door het verhaal uit te gaan beelden
- ☐ Ja, anders
- ☐ Nee

Vraag 10. Kun je aangeven op welke manier er gebruik wordt gemaakt van de poppenkast? Meerdere antwoorden mogelijk.

- ☐ Pedagogisch medewerker beeld een verhaal uit dat de pedagogisch medewerker zelf bedacht heeft
- ☐ Pedagogisch medewerker beeld een verhaal uit dat samen met de kinderen is bedacht
- ☐ Pedagogisch medewerker beeld samen met 1 of meerdere kinderen een verhaal uit
- ☐ De kinderen beelden een verhaal uit dat ze samen met pedagogisch medewerker bedacht hebben
- ☐ De kinderen beelden een verhaal uit dat ze zelf bedacht hebben
- ☐ Anders:
- ☐ De poppenkast wordt niet gebruikt (als dit antwoord ingevuld wordt ga dan verder naar vraag 12)

Vraag 11. Kun je aangeven waar de verhalen die gespeeld worden in de poppenkast over gaan? Denk hierbij bijvoorbeeld aan sprookjes, waargebeurde verhalen, enz.

.....

.....

.....

Vraag 12. Geef aan welke spelletjes vaak gespeeld worden om de sociale ontwikkeling te stimuleren.

1.
2.
3.

Vraag 13. Als er tijdens het spelen van het spelletje begeleiding aanwezig is, op welke manier doe je dat dan? Meerdere antwoorden mogelijk. Door:

- ☐ Actief meespelen door pedagogisch medewerker
- ☐ Het benoemen door pedagogisch medewerker van dingen die gebeuren

- ☐ Instructie van pedagogisch medewerker hoe dingen moeten gaan
- ☐ Het voor en na laten doen van pedagogisch medewerker
- ☐ Het inzien door pedagogisch medewerker hoe situaties/problemen opgelost kunnen worden
- ☐ Anders

Vraag 14. Als de doos van gevoelens aanwezig is hoe wordt deze dan gebruikt? Bijvoorbeeld tijdens een leerkaart of als spelletje.

.....

.....

.....

Vraag 15. Als het T.O.M. Trainingsmateriaal aanwezig is hoe wordt dit dan gebruikt? Bijvoorbeeld tijdens een leerkaart of als spelletje.

.....

.....

.....

Vraag 16. Denk je dat er op de groep het juiste spelmateriaal aanwezig is om de sociale ontwikkeling bij kinderen met ASS optimaal te stimuleren?

- ☐ Ja (einde van de enquête)
- ☐ Nee (ga door naar vraag 17)

Vraag 17. Welk spelmateriaal denk je dan nog nodig te hebben om de sociale ontwikkeling bij kinderen met ASS wel optimaal te kunnen stimuleren?

.....

.....

.....

.....

Heel erg bedankt voor het invullen van de enquête!

Met vriendelijke groet,
Mare van Veen

4 Adviesbrief voor MKD's

Beste Pedagogisch Medewerkers van de MKD's van Trias Jeugdhulp,

Ten eerste wil ik jullie allemaal hartelijk bedanken voor het terugsturen van de enquêtes die ik jullie gestuurd heb begin september 2008. Ik heb veel respons gekregen en heb dan ook goed gebruik kunnen maken van alle gegevens die jullie hebben ingevuld.

Ik had in de brief voorafgaand aan de enquête gezegd dat ik over de resultaten die uit mijn onderzoek naar voren zouden komen een advies zou schrijven en deze ook met jullie als pedagogisch medewerkers van de MKD's zou delen. Vandaar dat ik jullie deze brief stuur. Ik heb namelijk mijn gehele onderzoek af en ben tot een advies gekomen.

De vraag die ik met mijn onderzoek wilde beantwoorden is: *welk spelmateriaal draagt bij aan het ontwikkelen van sociale vaardigheden bij kinderen met ASS met de leeftijd van 3 tot 5 jaar op een MKD?*

Als ik het in deze brief heb over ASS dan heb ik het over Autisme. Hieronder vallen alle verschillende vormen van Autisme.

Bij het uitwerken van mijn onderzoek heb ik van 12 groepen de enquêtes ontvangen. In totaal waren dit 25 ingevulde enquêtes. Alle groepen hebben in de enquête ingevuld dat zij gebruik maken van het competentiemodel.

De MKD-groepen bestaan allemaal uit 8 tot 10 kinderen.

Alle MKD's bij elkaar hebben plaats voor 105 kinderen. De gemiddelde leeftijd van de kinderen op de MKD's is 4 jaar, waarbij de leeftijd op alle groepen tussen de 3 en de 5 jaar zitten.

In iedere MKD-groep zitten kinderen met ASS en/of vermoedens van ASS. De hoeveelheid verschilt sterk per groep. In totaal zijn er 22 kinderen met een diagnose ASS en 31 kinderen waarbij vermoedens zijn van ASS. Dit is in totaal dus 53 kinderen, wat betekend dat iets meer dan de helft van de kinderen op de MKD's ASS of vermoedens van ASS heeft. Dit is een groot percentage, daarom ben ik van mening dat het belangrijk is om veel aandacht te besteden aan deze doelgroep.

In de paragrafen met onderwerpen die ik hier onder behandel, staan verschillende woorden *schuin gedrukt*. Deze woorden zijn uit mijn literatuurstudie naar voren gekomen als aandachtspunten die voor kinderen met ASS moeilijk zijn. Het rijtje van aandachtspunten die ik heb gemaakt, heb ik bij alle kopjes hieronder kunnen plaatsen. Dus als al dit materiaal op de manier zoals dat hieronder wordt aangeraden gebruikt wordt, zal aan de belangrijkste aandachtspunten van de sociale ontwikkeling, waar kinderen met ASS het

moeilijk mee hebben, gewerkt worden.

Bij alle groepen zijn voorleesboeken en gezelschapsspelletjes aanwezig. Verder komt uit de enquête dat veel groepen een poppenkast (10 van de 12 groepen) en de doos voor gevoelens (10 van de 12 groepen) hebben. Het T.O.M. trainingsmateriaal is bij geen enkele groep bekend als spelmateriaal, wel wordt het bij enkelen als onderzoeksmateriaal gebruikt door de orthopedagoog. Bij 'ander spelmateriaal' komt naar voren dat veel groepen een sofa-training hebben, constructiemateriaal of de poppenhoek gebruiken als spelmateriaal voor de sociale ontwikkeling.

Boeken

Boeken komen uit de eerste vragen naar voren als materiaal dat veel gebruikt worden op de MKD's, volgens de meeste groepen (10) wordt het dagelijks gebruikt, door de rest wekelijks.

Maar er is een verscheidenheid aan boeken, die allemaal ingaan op diverse onderwerpen. Daarnaast kan er op verschillende manieren voorgelezen en ingegaan worden op de boeken ter stimulering van bepaalde gebieden van de sociale ontwikkeling.

Daarom heb ik gekeken welke boeken het meest worden voorgelezen om een indruk te krijgen van wat vaak voorgelezen wordt en aan welke thema's dan gewerkt wordt.

Boeken die hierbij vaak naar voren komen zijn Jip & Janneke, Dikkie Dik en Kikker. Dit zijn personages waarover veel verschillende verhalen zijn geschreven. In deze verhalen komen verschillende onderwerpen naar voren die actueel zijn en waar herkenning in kan worden gevonden. Daarnaast noemde verschillende pedagogisch medewerkers dat er boeken worden voorgelezen waarbij emoties aan de orde komen. De overige genoemde boeken zijn erg verschillend van aard.

Daarnaast heb ik gekeken hoe de groepen een boek behandelen, want een boek kan niet alleen maar voorgelezen worden - er kan ook verder op in worden gegaan.

De manier waarop hiermee omgegaan wordt is per groep anders. Bij één groep wordt door twee pedagogisch medewerkers aangegeven dat er niet ingegaan wordt op een boek dat voorgelezen wordt. Bij de andere 11 groepen wisselen de antwoorden die worden gegeven. Veel groepen geven aan dat ze kort in gaan op een verhaal (3/4 van de groepen). Enkelen staan uitgebreid stil bij het verhaal (2 groepen) of beelden het verhaal uit (2 groepen). Andere manieren die naar voren komen bij het nabespreken van boeken zijn het verhaal betrekken op jezelf en vragen hierover stellen, toelichting geven tijdens het voorlezen en een activiteit koppelen aan het verhaal.

De aangegeven manieren om er uitgebreid bij stil te staan zijn voorbeelden hoe goed ingegaan kan worden op een voorgelezen boek. Deze manier van werken raad ik alle pedagogisch medewerkers dan ook aan om met enige regelmaat toe

te passen. Dit hoeft niet bij ieder verhaal, maar het is aan te raden om toch met enige regelmaat meer te doen met een verhaal dan alleen voorlezen. Op het internet kunnen hier veel ideeën over opgedaan worden.

Door verder in te gaan op een verhaal komen punten die belangrijk zijn nog meer naar voren en wordt er op een speelse manier geleerd hoe hiermee om te gaan. Voorbeelden van punten die aangestipt kunnen worden bij het voorlezen en bespreken van een boek zijn: *relaties aangaan en onderhouden, gebruik van de taal, inleven en verplaatsen in anderen, spontaan plezier beleven, sociale wederkerigheid, omgaan met non-verbaal gedrag en oplossingen in verschillende situaties leren toepassen.*

Poppenkast

Zoals uit de enquête naar voren komt wordt de poppenkast door veel pedagogisch medewerkers weinig tot nooit gebruikt (dit is bij 2/3 van de groepen het geval). Daarnaast geven twee groepen aan geen poppenkast te hebben.

Als er toch gebruik wordt gemaakt van de poppenkast dan beeldt meestal de pedagogisch medewerker zelf een zelfbedacht verhaal uit. Één groep geeft aan een verhaal uit te beelden dat samen met de kinderen is bedacht (naar aanleiding van een liedje of een verhaaltje) en op één groep wordt aangegeven dat stagiaires eens per jaar een poppenkastvoorstelling geven.

De verhalen die gespeeld worden in de poppenkast worden meestal zelf bedacht en gaan over actuele onderwerpen, zoals sinterklaas, kerst, de herfst, etc. of over sprookjes en fantasie.

Ik heb uit de enquêtes opgemaakt dat er weinig gebruik wordt gemaakt van de poppenkast (maar door 2 groepen maandelijks of meer). Ik moet zeggen dat ik dit erg jammer vind, omdat door middel van het gebruik van de poppenkast veel verhalen visueel goed uitgebeeld kunnen worden. Hierdoor kan het *gebruik van de taal en non-verbaal gedrag* goed tot uiting komen. Ook kunnen kinderen veel (*spontaan*) *plezier beleven* bij een uitvoering van een poppenkastvoorstelling. Als kinderen zelf een poppenkastvoorstelling willen uitvoeren is *samenwerking* hierbij belangrijk. Dit is nog wel moeilijk voor kinderen van 3 tot 5 jaar. Daarom is hier wel goede begeleiding bij nodig.

Daarom raad ik de twee groepen die aangaven nog geen poppenkast te hebben aan om er een te kopen of zelf te maken.

Daarnaast raad ik alle groepen aan om actiever bezig te gaan met de poppenkast. Een goede eerste stap hiervoor is het volgen van een workshop. Tijdens deze workshop worden de basisvaardigheden voor het geven van een poppenkastvoorstelling gegeven. Op deze manier kunnen de pedagogisch medewerkers zelf beter een poppenkastvoorstelling geven, maar kunnen ze ook beter de kinderen sturen in het zelf verzinnen en uitbeelden hiervan. Een goed voorbeeld van waar een workshop gevolgd kan worden is: www.duikelaar.nl.

Gezelschapsspelletjes

Spelletjes zijn bij iedere groep aanwezig. Door veel pedagogisch medewerkers

worden ze ook met regelmaat gebruikt. 10 groepen geven aan wekelijks een spelletje te spelen, de andere 2 groepen doen dat maandelijks.

De spelletjes die gespeeld worden lopen erg uiteen. Ik heb hierin een onderscheid gemaakt, namelijk: bordspelletjes, kringactiviteiten, buitenactiviteiten en overige spelletjes.

Uit de enquête komt naar voren dat veel pedagogisch medewerkers actief zijn in de begeleiding tijdens spelletjes. Dit leid ik af uit het gegeven dat alle pedagogisch medewerkers oplossingen inleent voor situaties en problemen en handelingen voordoet en daarna na laat doen door de kinderen. Ook actief meespelen, benoemen van dingen die gebeuren en instructies geven wordt door bijna alle pedagogisch medewerkers gedurende een spel gegeven. Dit vind ik goed om te concluderen, omdat bij het spelen van een spelletje aan verschillende vaardigheden gewerkt wordt, zoals: *samenspelen en samenwerken, spontaan plezier beleven, prestaties en belevenissen delen en wachten en delen.*

Doos voor gevoelens

De doos voor gevoelens wordt op veel verschillende manieren gebruikt. Zo gebruikt sommige pedagogisch medewerkers de doos tijdens de kring, anderen tijdens de sova-lessen, tijdens een spelletje en als leerkaart. De doos voor gevoelens kan op al deze manieren toegepast worden, wat door 6 pedagogisch medewerkers ook maandelijks of vaker gedaan wordt. De doos wordt dus door een aantal groepen veelvuldig gebruikt, maar dit zou voor iedereen zo moeten zijn.

Ik raad dan ook aan om de doos voor gevoelens aan te schaffen voor de groepen die dit nog niet hebben, vaker te gebruiken en ook eens uit te proberen in een andere setting, zoals hierboven genoemd bijvoorbeeld als spelletje, als leerkaart, in de kring of tijdens de sova-lessen.

Want door het gebruik van de doos voor gevoelens werken kinderen met ASS aan aandachtspunten, zoals *omgaan met non-verbaal gedrag, inlevingsvermogen en verplaatsing in anderen.*

T.O.M. trainingsmateriaal

T.O.M. trainingsmateriaal wordt door geen enkele groep gebruikt, en is bij niemand van de pedagogisch medewerkers bekend als materiaal dat gebruikt kan worden in de groep.

T.O.M. trainingsmateriaal is ontwikkeld voor groepen waarin kinderen met ASS zitten. Door het werken met T.O.M. trainingsmateriaal raken pedagogisch medewerkers vertrouwd met de Theory Of Mind en kan het op deze manier overgebracht worden op de kinderen in de groep. In het boek staat een opzet van trainingsmateriaal waarbij de kinderen leren om gedrag van anderen te herkennen en hoe kinderen met ASS zelf adequaat op hun omgeving kunnen reageren. Dit wordt gedaan door middel van oefeningen, tekeningen, verkleedkleden, enz.

Dit materiaal is er alleen in de vorm van een boek, hier zitten verder geen uitwerkingen of opzetten voor lessen bij. Dit zorgt ervoor dat het moeilijk is om dit trainingsmateriaal snel in de praktijk toe te passen. Daarom is voor gebruik enige voorbereiding nodig. Als dit gedaan is is dit materiaal wel goed te gebruiken voor omgaan met *non-verbaal gedrag, sociale wederkerigheid, inleving in anderen en verplaatsen in anderen en adequaat leren omgaan met boodschappen uit de omgeving*. Deze aandachtspunten kunnen allemaal aan de orde komen bij het T.O.M. trainingsmateriaal en is geschikt voor een groep maar ook voor individueel gebruik.

Het T.O.M. trainingsmateriaal is naar mijn idee goed bruikbaar op MKD's. Het nadeel eraan is echter dat er geen uitwerkingen bij het boek zitten en dat er dus veel zelf bedacht en gemaakt moet worden voor er echt mee aan de slag kan worden gegaan. Daarom lijkt het mij een goed idee als een stagiaire op een van de MKD's zich hier op gaat richten. Dit zou een mooi afstudeerproject zijn, waarbij ook de andere MKD's betrokken kunnen worden. Het uitwerken is natuurlijk een goede eerste stap. Het zou een goede zaak zijn om het vervolgens op alle groepen te presenteren en vervolgens de pedagogisch medewerkers te vragen ermee aan de slag te gaan. Met een duidelijke uitleg op papier en te zorgen voor het aanwezige materiaal, is een goede uitbreiding van het spelmateriaal op de MKD's mogelijk. Dit zorgt voor een breder en afwisselender aanbod waarbij aan alle aandachtspunten die voor kinderen met ASS naar voren komen, gewerkt kan worden. Door de resultaten aan het einde te evalueren komt de bruikbaarheid van het T.O.M. trainingsmateriaal duidelijker naar voren en kan gekeken worden waar verbeterpunten liggen.

Het boek waarin het T.O.M. trainingsmateriaal wordt beschreven heet: Leren denken over denken en leren begrijpen van emoties. Groepsbehandeling van kinderen. En is geschreven door P. Steerneman.

Conclusie advies

Zoals in de bovenstaande paragrafen te zien is heb ik verschillende woorden *schuin gedrukt*, welke de aandachtspunten aangeven op de sociale ontwikkeling voor kinderen met ASS. Door het gebruik van alle verschillende spelmaterialen wordt er aan al deze knelpunten gewerkt. Daarom vind ik het ook van belang dat al het spelmateriaal dat ik hierboven heb genoemd met enige regelmaat (minstens 1 keer per maand) gebruikt wordt en dat er een goede begeleiding bij wordt gegeven. Onder goede begeleiding versta ik het actief meedoen van pedagogisch medewerkers bij een activiteit.

Bij de boeken bedoel ik hiermee dat er wat vaker verder ingegaan mag worden op een boek behalve het normale kort bespreken. Zo krijg je meer diepgang in het onderwerp. Een overstap maken van een boek naar een verhaal in de poppenkast is hiervan een mooi voorbeeld. Zo beeld je het verhaal uit en wordt het visueel veel duidelijker voor de kinderen. Ook het zelf uitbeelden van een verhaal door kinderen zorgt ervoor dat ze het beter kunnen relativeren.

Verder wil ik alle MKD's aanraden om vaker gebruik te maken van de poppenkast, want dit is een leuke manier om aan de slag te gaan met een verhaal en, door de kinderen erbij te betrekken, leren ze om op elkaar in te

spelen en om emoties uit te beelden. Om pedagogisch medewerkers hier zo concreet mogelijk mee aan de slag te laten gaan raad ik aan om een workshop te volgen in het geven van een poppenkastvoorstelling, zodat de pedagogisch medewerkers de basisvaardigheden voor het geven van een voorstelling onder de knie hebben.

De doos voor gevoelens wordt met regelmaat gebruikt door de meeste pedagogisch medewerkers, maar ik wil iedereen adviseren om dit nog vaker te gebruiken. 2 groepen geven aan geen doos voor gevoelens te hebben. Deze groepen raad ik aan om een doos voor gevoelens aan te schaffen. In de doos voor gevoelens zitten namelijk veel makkelijk te gebruiken materiaal dat goed bruikbaar is in een groep maar ook individueel met een kind. Probeer het ook eens op een manier die in de groep nog onbekend is, zoals in de kring, tijdens de sova-training, als spelletje of als leerkaart.

Het T.O.M. trainingsmateriaal is ook goed bruikbaar op de groep, alleen het is jammer dat dit materiaal zo minimaal is uitgewerkt. Er moet dus nog veel zelf uitgewerkt en gemaakt worden voor er echt mee aan de slag kan worden gegaan.

Daarom lijkt het mij een goed idee als een stagiaire op een van de MKD's zich hier op gaat richten. Dit zou een mooi afstudeerproject zijn, waarbij ook de andere MKD's betrokken kunnen worden. Het uitwerken van het materiaal is natuurlijk een goede eerste stap. Echter alleen door het op alle groepen te presenteren en vervolgens de pedagogisch medewerkers te vragen ermee aan de slag te gaan (met een duidelijke uitleg op papier en te zorgen voor het aanwezig zijn van het materiaal) is een goede uitbreiding van het spelmateriaal op de MKD's mogelijk. Dit kan zorg dragen voor een breed en afwisselend aanbod waarbij aan alle aandachtspunten die voor kinderen met ASS naar voren komen gewerkt kan worden.

Op deze manier hoop ik jullie voldoende geïnformeerd te hebben. Ik ben erg benieuwd of er in de groep nog wat mee gedaan wordt. Daarom wil ik jullie vragen als jullie echt concreet met iets aan de slag gaan mij hiervan op de hoogte te stellen. Want dat is natuurlijk een heel mooi voorbeeld om aan te stippen tijdens mijn presentatie.

Mijn emailadres is: ...

Met vriendelijke groet,

Mare van Veen

Stagiaire bij MKD de Petteflet te Rijssen van september tot juni